

1521.

Mesék és Regék

egy öreg katona élményei.

Ára 20 fillér.

Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala Debrecen.

== M E S É K
R E G É K ==

== egy öreg
katona élményei.

Elbeszéli:
Pikuli bácsi.

Ára 20 Fillér.

Karácsony.

Karácsony éj van, — rajta emberek,
Hirdessétek a béke szent szavát —
Harsogjanak a pásztor dallamok
A fénybe áradt mindenségen át.
Hadd zugjanak az ég boltozatok,
Hazudjatok !

A szeretetnek éjszakája ez,
Ujjongjatok hát jámbor emberek
Hiszen halljátok, messze szerteszét
Hogy zörögnek a harczy fegyverek,
Szerte áradnak a vérpatakok —
Hazudjatok !

Karácsony éj van . . . és kigyul amott
Az a lobogó, százezernyi fény,
Falvak égése, ágyuk lobbanása
Világít most a harczok mezején.
Égre törnek a hörgő sóhajok, —
Hazudjatok !

Szent ez az éj és olyan mámore ! . . .
Ti mondjátok az ige testet ölt —
Hát nézzétek csak, szárnya suhogásán
Hogy kigyult itt is, a maroknyi föld.

Verjétek a porba a homlokotok,
Hazudjatok !

Mikor az éjnek szárnyai mögött
Annyi hazugság, bűn lobog —
És ott suhannak el előtetek
Az éhező, kifosztott alakok,
Á nyomorultak, a hazátlanok —
Hazudjatok !

Mikor káromló, céda vad tusán
Vész el az erkölcs, eszme és a hit,
S a gyűlölség, a gyilkoló harag
A lelketekre tűzcsóvát hajt —
Áradozzék kenetes ajkatok ;
Hazudjatok !

Csak rajta, rajta ! E világcsalás
A földön annyi ezredéve foly
S mindig kilátszik céda lelketek
A farizeus — köntösök alól —
Ti népámitók, Istantagadók,
Hazudjatok !

Karácsony éj van . . . sötét gyászos est.
Egy év ismét a végtelenbe tűnt —
És az a szent, isteni szeretet
Ah, nem született újra meg nekünk.
De kigyulnak a templomcsarnokok,
Hazudjatok !

Az ezred réme.

— Elbeszéli: Egy öreg katona. —

Csikorgó hideg az idő. Fagyos szél száguld végig az utczákon, utközben fel-felkap egy csomó friss havat, s visitva rohan vele tovább. Ember alig jár, még a sarki kávéházban is kevesen vannak. Odabenn pedig jó meleg idő lehet: nagyon homályosak nagy ablakai.

A szélső ablak kerek asztalánál közöshadseregbeli kapitány ül: Jól ismerik a városban: Komorovcsák Jánosnak hívják. Kemény tekintetű, széles vállú férfi. Nagy feketé hajuszának egyik ága ég felé meredez, a másik föld felé kívánczik.

Azon a helyen ül esztendőök óta minden délután. Jaj annak, a ki helyét elfoglalja, s különösen jaj a pinczérnek, a ki elfoglalni hagyja. Valami tíz esztendő előtt egy szerencsétlen vászonba utazó ügynök ült a helyére, a min olyan nagy indulatba jött a kapitány ur, hogy a vékony dongájú legényt irgalmatlanul kilóditotta a kávéházból, a pinczért pedig néhány pofon kíséretében utána küldötte.

Se betegség, se vihar nem tudta visszatartani a kávéházból. Megivott rendszeren négy

üveg sört, elszitt két virginiát s nagy füstfelhőket eregetve, kinézett az utcára.

Mit néz, mit vigyáz: jól tudja a garnizon legénysége. Nem is menne arra felé Dárius minden kincséért se, még ha utja arra is vinné. Inkább elkerül a hatodik utczába, semhogy az „ezred rémével“ találkozzék. Így nevezték maguk között Komorovcsák kapitányt, mert nevét rendszeren kimondani, három esztendő alatt se tanulták meg.

Miért félték, miért rettegtek tőle, erről száz meg száz történetet beszélnek. Talán nem is igaz valamennyi. Minden beszédnek azonban az volt a veleje, hogy Komorovcsák kapitány gonosz lélek, a ki üldözi, sanyargatja az embereket.

Most negyedik üveg sörét itta már ki, második virginiáját is majdnem egészen elszivta. Vizsla szemekkel tebtintett ki az utcára, de nagy bosszuságára egy lelket se látott. Haragjában az időt átkozta, s szidta a katonákat, a kik még az időtől is megijednek. Épen fizetni készült, mikor a sarkon egy hórihorgas baka alakja tűnt fel. Fejét vállai közé huzta, kezét szellős köpönyege zsebébe mélyesztette. A kapitány rögtön felismerte:

— Hisz ez Ollós Géza, a professzor ur — dörmögte — ugyan mit keres ez ilyenkor az utcán?

Ollós Géza végzett tanár volt és önkéntes Komorovcsák kapitány századánál. Valahonnan az Alföldről került a horvát fővárosba, a hol akkor az ezred fekiült s a hol egy lelket se ismert. A kapitány nem szerte az uri katonát: az önkéntest. Ollós Gézát pedig valósággal gyűlölte. Miért? Ennek csak ő a megmondhatója. A mint a szeme elé került, úgy pocsékra szidta, hogy sokszor alig ismert magara.

Az önkéntes gyanutlanul közeledett az ablak felé. Mikor odaért ösztönszerűleg betekintett a kávéházba. Egyszerre holt ember lett szegény. Maga előtt látta az ezred rémét, a kiről azt beszéltek társai, hogy betegen fekszik lakásán. Tovább akart menni, de nem vitte a lába, köszönni akart, de nem mozdult a keze. Ugy állott ott, mintha a földbe verék volna.

A kapitány ur vérfagyasztó tekintettel méregette végig a hadfit. Borzasztó méreg kavarghatott benne, mert bajuszának mind a két ága rettenetesen rángatózott. Intett a megrémült embernek, a ki ekkorra magához tért s bement a kávéházba:

— Hol csavarog maga tanár ur? —
 förmedt rá. — Vagy ha már csavarog, miért ilyen báli cipőkben s ilyen magas gallérral?

Az önkéntes zavarában a báli cipőkre

tekintett, de csak azt a bakancsot látta a lábán, melyet októberben az őrmesterlől kapott. Még a szeg is benne volt a talpában, még a patkó is ott csörömpölt a sarkán. Erről azonban nem mert szólni a kapitány urnak,

— Micsoda tanár maga odahaza?

— A matematikát s a fizikát adom elő, jelentem alássan.

— No ez gyönyörűség lehet. Szeretném most megmutatni tanítványainak, micsoda tanárjuk van a fizikából s a matematikából. Most pedig egy-kettő forduljon vissza a kaszárnyába, én is mindjárt ott leszek, s majd ott meghallja a többit.

Inkább ment volna a pokolba, mint a kaszárnyába. Ezer ördög kínzását szivesebben elviselte volna, mint Komorovcsák kapitány egyszeri szidását. De elment, mert ezt a parancsot kapta. A regulának pedig engedelmeskedni kell.

Mi történik vele: ezen nem igen volt ideje gondolkozni. Nyomában volt az ezred réme. Fekete bajuszát fehérre lepte a hó, fehér volt még a szemöldöke is. Szeme azonban félelmes sötéten villogott:

— Tud-e vivni professzor ur? — dörögött az önkétesre.

— Mindent tanultam, de ezt nem, kapitány ur.

— Nem? Ugy meg kell tanulnia! Micsoda katona maga, ha még fegyvert se tud forgatni és micsoda tanár, ha még ezt se tanulta meg? Mától fogva a szuronyvivást fogja mindennap gyakorolni. Megértette?

Ezzel előhozatott két háromméteres dorongot s előhivott egy izmos szakaszvezetőt. A dorongok vége rongyal volt betakargatva, mintha ez által nem fájna annyira az ütés.

— A tanár úrral gyakorolja a szuronyvivást. Ne sajnálja csak üssön rá, épen úgy, mint a cigány trombitásra szokott. A tanár ur is csak olyan katona, mint a többi!

A szakaszvezető a szó szoros értelmében megfogadta a parancsot. Kezébe vette az egyik dorongot, a másikat Ollósnak adta, aztán neki rohant, s kétszer-háromszor úgy mellbe csapta, hogy megtántorodott. A kapitány azonban talpra parancsolta, -s ebben a formában tovább folyt az oktan oktatás. Mikor fél óra múlva vége szakadt, szegény Ollós Géza tán ember se volt már.

— No látja professzor ur ezt kell megtanulnia. Ez többet ér a világ mindenféle filozophterénél s nagyon üdvös hatással van az egészségre is. Most menjen tanuljon, majd holnap folytatjuk ismét a szuronyvivást.

Folytatták is heteken keresztül. Ollós Géza azonban ekkorra se tudta megtanulni.

Kantot, Schopenhauert nagyon jól megtanulta, de a szuronyvivást sehogy se tudta megtanulni. Hej, de sokat szenvedett ezért a kapitány urtól!

Sok rosszhoz hozzá szokik az ember. Ollós Géza is hozzá kezdett már szokni a szuronyviváshoz. Eszrevette ezt azonban Komoróvsák kapitány, s újabb kinzási módon törte a fejét.

Azt hallotta, hogy a professzor kerül minden társaságot, a tánczot pedig gyűlöli. Bolondságnak, komoly emberhez nem valónak tartja. Pokoli ötlet villant meg agyában. Eszméjének pompáságán ő maga hangos kacajra fakadt.

Másnap keményen ráparancsolt, hogy azokon az estélyeken, bálokon, a hova a tisztikar hivatalos, ő is minden alkalommal okvetlen megjelenjék.

— Ön természetesen nem azért lesz ott, hogy a szép lányok közt legyeskedjék, — tette hozzá, — hanem azért, hogy azokat mulattassa, a kiket senki sem mulattat. Csak aztán vigyázzon, ségyent ne hozzon a századra.

Kedvetlenül, de mégis elment Ollós Géza az első mulatságra. Sokan voltak ott, úgy érezte, hogy az ő jelenléte teljesen fölösleges. Meghuzódott a fényesen kivilágított

terem egy sarkában, s karjait összefonva elbrándozott:

Miért, hogy neki senkije sincs, miért, hogy őt senki se szereti? Pedig neki is van szíve, jobb, mint a másé, hübb, mint a másé, és még sincsen senkije. De ha volna tenyerén hordaná, megbecsülne.

E perczen kimondhatatlanul boldogtalanak érezte magát. Szeretett volna elrohanni., hogy senki se lássa, hogy senkit se lásson.

Kifelé is indult.

Az ajtóban egy leánnyal találkozott. Szőke haju, kék szemű, karacsú termetű leánnyal. Nem valami szépség, de kellemes jelenség. Kettőjük tekintete találkozott. A katonára megrázkódott, elkapta szemét a leánnyal s kifelé menekült. Egy erős kéz azonban vállon ragadta:

— Vigyázzon professor ur, szégyent ne hozzon a kompániára!

A kapitány ur volt. Ő szólott hozzá, az ezred ráme.

Visszafordult hát a terembe. Oda állott megint a sarokba, s kereste azt a szőke fejet, azt a kék szemet.

Kereste, de a nagy sokaságban nem találta.

Tovább akarta fűzni ábrándjait, miköz-

ben hozzája lépett a város kadétja. Csupasz arcú eleven fiú:

— Jőjj, bemutatlak egy pár hölgynek. Tánczolj, udvarolj mert különben bajod lesz a kapitánnyal.

Gépiesen követte a kadétot. Bánta is ő akár hova viszi, akár kinek mutatja be. Arra gondolt, hogy még kétszáz egynéhány napja van hátra, s aztán ismét szabad ember. Ott tánczol, ott mulat, ahol ő akar, nem pedig a hol a kapitány ur akarja.

Mikor feltekintetett, azt a szőke leánnyal látta maga előtt, a kivel előbb az ajtóban találkozott. A kadét ravaszul mosolyogva bemutatta:

— Lujza kisasszony, ime itt van a mi önkéntesünk, Ollós professzor ur,

Ollós zavarában ügyetlenül meghajtotta magát, miközben olyasfélét hebegett, hogy rendkívül örül a szerencsének. A lány észrevette zavarát s biztatóan rámosolygott. Ettől a mosolytól aztán teljesen megzavarodott.

Mikor tánczra vitte a leánnyal, forgott körülötte az egész világ. Nemcsak a tánczó párok, hanem a tükrök, s a terem menyezete is. A katonabanda valami dallamos keringőt játszott. Olyasfélét, a mit egy hónap alatt az ország szélében-hosszában mindenütt dalolnak a szerelmesek-

— Ismeri ezt a dalt Ollós ur? kérdezte tőle Lujza kisasszony.

Dehogy ismerte. És ha ismerte volna is, akkor se tudná most. Nem lát, nem hall ő most semmit. Azt se hallotta, mikor a zene elhallgatott. Ügyetlenül forgott tovább, mint valami megbomlott gépezet. Lujza kisasszony alig tudta megállítani.

A táncz után séta következett, s Ollós lassankint magához tért, zsebke-dőjével letörölve verejtéktől nedves arcát, s beszélgetni kezdett. Eleinte bátortalanul, később, mikor látta, hogy a lányka érdeklődéssel hallgatja, egyre bátrabban. Elmondotta, hogy ha megszabadul a katonaelettől, tanár lesz egy alföldi gimnáziumban. Sokat kell még szenvednie addig, mert nagyon rossz ember a kapitánya.

— Hiszen nem olyan rossz ember a kapitány ur, — mondotta a leányka.

— Ne kívánja ismerni se a kisasszony, — válaszolt sóhajtva az önkéntes s még a keresztvizet is leszedte Komarovcsák kapitányról. Elmondotta mindennek, csak becsületesnek nem.

A tánczterem nagy ablakain keresztül lassankint átszűrődött a hajnal világossága. A mulatók egymásután haza szállingóztak. Ollós Géza még folyton Lujza kisasszonnyal beszélgetett, eszébe se jutott, hogy jó volna

már hazamenni. Nagyon komoly dolgokat emlegethetett, mert észre se vette, mikor Komarovcsák kapitány megállott előttük. Csak mikor a hangját akkor hallotta, tekintett föl rémülten.

— Készülj Lujzácskám! Megyünk haza, mondotta.

Ollós kétségbeesett pillantást vetett a leányra. Komarovcsák kapitány ur leányára. Minden benne volt tekintetében: a rémület és a könnyörgés, hogy ne árulja el. Katonásan meghajtotta magát s gyorsan menekülni akart. A kapitány ur visszatartotta:

— Professzor ur, ha már egész éjjel volt szíves a leányomat mulattatni, most kísérjen haza bennünket.

Hallgatva, megtörve ment az utcán, mint valami halálra szánt. Lujza kisasszony hiába igyekezett lelket önteni bele: a professzor vigasztalhatatlan volt. Egyik gondolat a másikat kergette agyában. Mi történik mostan veled? Egész éjjel a kapitány ur leányának udvarolt, s még kegyetlenül össze is szidta leányát az apát.

Átkozta önmagát, sorsát, mely ilyen veszedelmet hozott rá.

A kapunál Lujza kisasszony melegen megszorította kezét, s oda sugta neki biztatólag:

— Ne féljen Ollós ur, beszélni fogok a papával.

Az kell csak neki még épen; hogy Komarovcsák kapitány megtudja, mit beszélt a leánynak! Elgondolni is rettenetes, mi történik vele akkor.

Lába alatt csikorgott a megfagyott hó, arczát pirosra festette a hajnali szél. Észre se vette, hogy a járdáról a kocsitra tévedt, a hol térdig gázolt a hóban. Csak az járt folyton az eszében: mi lesz vele, hogy tünjék el örökre a kapitány ur elől?

Mikor a kaszányaiba ért, talpon volt már az egész század. A katonák kíváncsian tekintettek ki az ablakon: várták a kapitányt. Tudni akarták: milyen dolguk lesz az nap, jó-e vagy rossz. Haragszik-e az ezred réme, vagy jókedvű? Ennek biztos ismertető jele a sapkája állása. Ha mélyen lehuzza szemére, tudja mindenki, hogy keserves lesz a nap, ha félre csapja fején, úgy megkönynyebbülve lélezkzik fel mindenki. Ez annak a jele volt, hogy nem haragszik a kapitány.

— Fiúk, nincs semmi baj! — kiáltotta egy öreg katona, a mi azt jelentette, hogy jön a kapitány, s félre van csapva fején a sapkája.

Csakhogv ezt a kiáltást Ollós Géza nem hallotta. Izgatottan járt-kelt szobájában, mint

a ki várja a végítéletet. A legjobb, a mit remélt az volt, hogy Komarovcsák félórai szidás után rögtön vasra vereti. leküldi az áristomba s ott felejtí itéletnapig.

A kapitány ur azonban rá se nézett. És ha rá nézett, úgy tünt fel neki, mintha a szeme barátságosan mosolyogna rá.

Nem szólt hozzá másnap se, harmadnap se.

Negyednap azután behivata magához az irodába. Sapkáját mélyen a szemére huzta. Nagyon rossz kedvűnek látszott.

— Most következik a hadd el hadd! Gondolta az önkéntes. Megállott peczkesen az ezred réme előtt, s még a lélekzetét is visszatartotta. Komarovcsák kapitány elibe állott, s fürkészőleg a megrémült professzor szemébe tekintett:

— Becsületes ember ön tanár ur? — kérdezte tőle.

Ollós nem értette egészen a kérdés czélját, de azért sietett a válaszszal:

— Annak tartom magam kapitány ur.

— Ne feledje el, amit most nekem mondott, mert örök életére megkeserülné. Elmehet!

Ollós sarkon fordult, s csodálkozva távozott. Aztán órák hosszán át azon töprengött, hogy mit akarhat vele ismét a kapitány.

ur? Mit eszelt ki újra, hogy még jobban gyötörje? Sokat gondolkodott, töprengett, de sehogy se tudott rájönni.

Rettegve gondolt a holnapra, hogy mi történik vele. És történt is vele olyasmi, a miről soha életében nem álmodott.

Komorovcsák kapitány az ezredes előtt úgy fel magasztalta katonai erényeit, hogy a század összenézett csodálkozásában.

Délben pedig így szólt hozzá :

— Önkéntes, a leányom megígérte, önnök a bálban, hogy házunkat látogathatja. Engedek leányom óhajának. Szívesen látjuk önt !

Két forró könyecsepp csillant meg a professzor szemében. Szeretett volna hozzá rohanni ahoz az emberhez, a kit ő üldöz-jének hitt s kezét megcsókolni, a miért megadta neki az élete boldogságát.

■ ■ A kis kadét sehogy se értette meg a kapitány ur viselkedését. Az pedig épen nem ment fejébe, hogyan került vasárnap délben Ollós professzor ur Komorovcsák kapitány urékhoz ebédre. Csak akkor kezdte érteni a dolgot, mikor hire kelt a városban, hogy a professzor ur eljegyezte Komorovcsák Lujza kisasszonyt.

A karácsonyfa.

— Reg

Üvöltve süvölt a hideg téli szél, a városokban recsegve repülnek a házfedelek cserpei, a falukban szertehányja a széna- és szalmakazlokat, az erdőben ropogva csapkodnak a letépett száraz ágak ; mert rettenetes kedve van az erdők királyának, az uszította ki az üvöltő vihart a szép téli világra, a miért olyan nagy pusztításokat tettek az ő kedves gyermekeiben. Karácsony előtt volt és az emberek napok óta nem tettek egyebet, mint hogy kivágták az ő kedves gyermekeit, a szép sűrű fenyőket, az egyetleneket, melyek télen át is üde tavaszi színnel gyönyörködtették tekintetét ; hideg barlangjában hallotta a fejszecsapásokat, de nem törődött vele, azt hitte, mint máskor, úgy most is, csak az ugysis kopasz tölgyeket irtogatják és mikor az első meleg napsugárnál kitekin-tett, rémülettel látja, hogy kedves zöld fenyücskéje oda van, az is áldozatul esett az emberek kedvének, innen az ő üvöltő haragja a könyörtelen emberek ellen.

De nem sokáig tartott haragja: a nagy fájdalom nyugodtabb gondolkozásnak adott helyet szívében és néha a vadon királyok szíve is emberileg tud itélni. Eszébe jutott, hogy nem pusztítási kedvből könyörtelenek az emberek, hanem éppen ellenkezőleg: nemesítési célból. Azért vágják ki az ő kedves gyermekeit, hogy újabb, nemesebb életet adjanak nekik; lehúzzák durva kérgüket és fényeset és finomat adnak reá helyébe; leütik fejükről dus lombkoronájukat, de csak azért, hogy más tündöklőbb ékitményekkel díszítsék s feltagolják karcsu derekukat, de csak azért, hogy mindegyik része új, dicső életet kezdjen, fényes palotákban vagy boldog polgárok hajlékában, sok vig napot, sok nagy dolgot lásson, nem úgy mint itt, e vadon rengetegben.

És erre atyai szíve egyre könnyebbült, kivált, mikor széttéketve, a kiirtott fenyves helyén egy kis zöld csemetét érintetlenül pillantott meg. Óh, hogy felvidámult ezen atyai szíve! Azonnal visszaparancsolá a vihart és az égről tengerszámra özönlöttek alá a fényes napsugarak, pedig már délután volt, bizonyosan azért, hogy az erdők királya azzal is jobban örüljön kicsi unokájának. Az igaz, hogy kicsi volt még az eszemadta, de a szüle, minél kisebb, annál jobban szereti

magzatát, kivált mikor csak az az egy van.

Boldog nagyszülei szeretettel nyugosztotta rajta tekintetét az erdők királya; milyen szép, egyenes a dereka és milyen szép, kerekded a fejecskéje és milyen jószívek mégis az emberek, hogy ezt meghagyták neki, örömeire öreg napjaiban; lám, ezt nem bántották, a legkisebb horzsolása sincs sima kérgének; de mit is bántották volna! Mi hasznát vehetnék az ilyen gyenge csemetének! Nem lehet annak még más életet adni, sem asztalos-, sem esztergályos-műhelyben; ha kivágják szegényt, örökre meg van halva és így még jó párévig megmarad ez neki gyönyörűségére.

És a mint így édes nagy szülei szívvél a jelen és jövő egy gyönyör-tengerré összefolyna előtte, észre sem vette, hogy ezalatt egy ember, baltával kezében, a kiirtott fenyveskébe érkezett és megpillantván az egyetlen még fennálló kis csemetét, nekiesett és egyetlen baltacsapással tőben kettévágta! Az erdők királya csak a leáldozó nap sugaraiban megvillanó baltát látta, csak az egy koppanást hallotta, de nem tudta, hogy az ő egyetlen kis unokájának van az szánva, azt hitte, szemevilágát oltja ki a fényes villanás, fejét zuzza szét a koppanás és mindez még sem volt olyan kínos neki, mint mikor magához

térvén kábulásából, látta hogy az ember nagy sietve szalad kifelé az erdőn, az ő egyetlen kis unokájával, az ő kivágott egyetlen zöld reményével a vállán.

Óh, az az iszonyat, az a rettenetes düh, a mi a látványra az erdők királyának szívért eltöltötte! Ennek köszönhette életét az az ember, a ki a kivágott fenyőcsemetével a vállán nagy vigan kifelé sietett az erdőn. Okvetlenül megöli, izzé porrá zuzza, ha kevésbé nagy lett volna a fájdalom dühe a király szívébe! De így nem bántotta; keveselte a halált; mi az; egy halál ilyen kegyetlenségért; egy percnyi szenvedés annak a hosszú szenvedésnek a fejében, melyet neki okozott; neki és kedves, egyetlen magzatának! Kinosabb halállal kell az embernek verekelnie szörnyü tettéért! — gondolá az erdők fejedelme — és elhagyván barlangját, utána indult az embernek, a ki minél kijebb ért az erdőből, annál vigabban füttyörészve sietett előre.

— Csak füttyörésszél, — gondolá a király, — majd füttyörészek én is neked nemsokára; megtanítalak békét hagyni a fiatal életnek! Ha legalább hasznát vehetné! De mit csinál e gyenge, semmi átalakításra nem alkalmas csemetével! Tehát pusztá vad szeszélyből fosztott meg egyetlen zöld remé-

nyemtől, pusztá vad szeszélyéből altatta ki e fiatal, reményteljes életet! Csak füttyörésszél, gyermekgyilkos, majd én is füttyörészek neked, hogy a lelked vaczog bele!

Ezalatt beértek a faluba; kissé dombos helyen, közel a templomhoz, egy kis ház állt; a kicsi, szűk udvar is mutatta, hogy ez a tanító hajléka; abba tartott az ember, a ki nem volt más, mint a falu tanítója s így természetesen szegény ember, azért kellett magának kimenni az erdőre karácsonyfáért gyermekeinek. A parasztok szekerekkel mentek ki, szekér számra hozták haza a zöld fenyőgallyat, de abból nem telt a tanítónak, a ki gyermekeiket jóra tanítja; nem tellett, mert maguknak sem tellett, mert azokat mind a közel városba kellett szállítani, jó pénzért eladni és a jó pénzt korcsmában elinni szent karácsony este! A tanítónak tehát nem tellett, azért kellett neki magának kisietni az erdőre és magára vonni az erdők királyának rettenetes haragját! Szegény ember többnyire így szokott járni!

Most azonban el volt felejtve szegénység és tanítóság; ez az ember most olyan gazdag volt, hogy egy királylyal nem cserélt volna, mert négy gyermekére gondolt, a kik most a belső szobába voltak kontumáciálva.

A szobába érve úgy megölelte a már

nyugtalanul reá váró feleségét a tanító, mintha lakodalmára készülne, aztán nagyhamar talpra ütötte a fenyő-csemetét, kezdték feldiszíteni és ezt az erdők királya mind az ablakon látta és minél tovább nézte, annál rettenetesebb lett haragja! A szivtelen ember, hogy felcizfrázza áldozatát! gondolá s úgy reszketett a kicsi ablak, az erdők királyának részkető dühétől!

Azután a tanító és felesége öt kicsi viaszgyertyácskát ragasztottak köröskörül a fenyőcskére, a mit, midőn az erdők királya látta, olyan nagyot lihegett, hogy majd elvitte vele a falu valamennyi házának fedelét.

— Ejnye, be nagy szél van odakünn! — mondá bent a feleség.

— Ne félj semmit, édesem, a mai este, — mert ezalatt már egészen este lett, — a mai este a gyermeki szeretet ünnepe! — mondá a tanító és kezdte meggyújtani a kicsi viaszgyertyácskákat a kicsi fenyőfácskán.

— Igen bizony, a gyermeki szeretet ünnepét! — ismétlé az erdők királya az ablakban, — csak pusztítsd el tüzhalállal az én kedves unokámat, ez a láng nemsokára a házad tetején fog lobogni!

Akkor aztán egy kis csengetyű szóra kinyílt a belső szoba ajtaja és azon egyszerre négy gyermek rohant be a gyertya-

fénytől és örömtől szokatlanul megvilágított szobába, egyenesen neki a vigan világló fenyő fácshának,

— A karácsonyfa! A karácsonyfa! — hangzott mind a négynek ajkáról és ujjongva reptek körül a vigan lobogó fácskát, hogy az öreg erdő-királynak odakünn káprázni kezdtek szemei, hanem azért csak nézett.

És látta, mint kap mindenik gyermek valami ajándékot, melyet a szeretet istene rakgatott a vigan lobogó fácska közé, és:

— Nézz csak, kicsikém, még most is, ott az ablakon tekint be a szeretet istene a szobába, tekint kicsi szivedbe, ha te is szeretetet fogadsz be abba! — mondá az anya legkisebb gyermekének, egy öt éves leánykának s mutatott az ablakra, a hol az erdők királya látatlanul benézett és a ki e szavakra önkéntelenül megrázkódott, de azért csak hallgatott.

— Ami pedig az öt gyertyácskát illeti, kedves gyermekeim — kezdé most az atya, gyermekeit egyenkint a vigan lobogó fácskához vezetve, — az itt jobbról a szegények iránti szeretet, balról az emberszeretet! ez a tudomány-, mellette meg az irodalomszeretet; legtetején pedig a hazaszaratet. Minden szeretetnek külön gyertyácskát gyújtunk, hogy a ti szivetekben is tiszta lánggal éljen az,

holtotog napjáig. Szegény tanító ember a ti apátok, de azért minden karácsony este újra meggyújtja az ötféle szeretet lángját szívében és hagyja azokat égni jövő karácsonyig; tegyetek ti is hasonlóan, édes gyermekeim, egész élteteken át, akkor a haza boldogsága oly bizonyos lesz, mint amilyen változatlan a fenyő zöldjdje.

S mikor ezeket mondá, néhány meleg könnyüt törült ki ragyogó szeméből.

És az erdők királya hasonlóképp egy pár könnyüt törült ki szeméből és harag helyett áldásra gerjedt szívével így szólt:

— Örömmel térek vissza barlangomba, mert nemesebb célra nem lett még fa használva, mint az én unokám. Áldás arra a hajlékra, a hol a karácsony estét ilyen érzésekkel ülik meg!

Halotti ének.

— Mese. —

Ott feküdt a budoárban egykori mennyasszonyi nyoszolyáján, megfakult arczczal, mint egy halott. Mert már csupán feküdni tudott. Belémeredt a lámpa lilás fénykörébe kialvó tekintetével s csodásképpen képek jelentek meg előtte, derűs-borus reflexek a multból és sóvány ujjai közt idegesen forgatta a zsoltárok könyvét . . . A multból! A mult! . . . Ugy délben, mikor leánykori barátnője látogatását tette, mosolygott és élénken emlékezett az előcítált multra s reménykedésének erős vár volt a felgyógyulás hite. Mert szent bizalmat vetett az Isten kegyébe. Hitt a levegő hatásában, hitt a fölépülésben, de mellőzte a vér jogának tudatát.

Olyan bágyadtnak érzi magát. Az álom kerüli s ez a félszendergő homályos szoba oly kellemetlen hatást gyakorol rá. Éhes szemekkel nézi a látomány kaoszáit. Rég eltemetett alakok, elfelejtett scénák a multból. Fény és árny egyaránt, a leánykor édes emlékei karöltve a mézeshetek kaviárizú momentumaival. Hol

mosolyog, lelke sir; a képek szerint. Sorba szedelőznek előtte. A rövid szoknya, a gyermekkor, a boldog kacajok kora; az iskola, a komoly képű preceptorral a zárda és az első ábránd. A sugalmas erdei fák títka s az illatos május harmatos hajnalának impressziója fiatal üde lelkére; a falu s az öreg mannó, hol az átmeneti szakot töltötte, mind eltűnik. Aztán . . . aztán . . . A rózsaszínű függöny mögül derüs fény hatol elő. Fájón tekintett oda. Valaki áll ott. Egy férfi fáradtan emeli a karját. És halkan susogja: Ádám, Ádám . . . A Paál Ádám. Ádám ki szerett; Ádám kit megcsalt. Im eljött a jogát követeli, A vánkosba temeti arczát, fél, nagyon fél. Miért jött ide? Felrázni a multat s feltépni a sebet, a mely be sem hegedt? S a férfi se szól se beszél. Még a nézése is kifejezéstelen. Arcza fényben fürdik, de merev és szur, nyilal minden pillantása.

Aztán hangokat hall. Éva, Éva. Könyörtelen hangok, a szive remeg belé. Köny téved szemébe és szive sir, sir. Se lát, se hall, de tisztán áll előtte minden. A mult és szereplői: Egy üde, mosolygó arcz, ez ő, egy szőke magas alak; ez Ádám. Egymásra hajolva haladnak a kövecses porondon; kéz-kézben, és boldogan susognak. Holdas nyári este volt; illat és szín mindenben. S a férfi bucsut vett

tőle. Hivatása szőlította a messze tengerentúli országokba. Ahol mindig süt a nap, ahol örökéletű a tavasz. Ádám kérte s ő esküdözött, hogy nagyon szereti, hogy csak őt szereti. Ha majd vissza tér a kedves: egymáséi lesznek. Hamar lesz, édes Iesz . . .

Valamiszorítja a mellét. Kinosan mintha fojtotgatná. Néz, néz lankadt szemében tűz villant meg. De már eltűnt minden képzelet. Senki nincs a szobában, kint ~~közbe~~ kocsizaj neszel és a lámpa serczeg. Azonkívül csend. — Ádám Ádám — sugja. És hátrahanyatlik. A zsoltárok könyve neszelve hullott ki kezéből. Azután a kályhára figyelt, a pattogó szilánkok neki csevegnek. Ádám szép Ádám jó . . . Így halja. Vádat érez önmaga ellen. Paálnak mondta, szereti mindenha, im eljött, jogot formál. Sokok földet besárhathott azóta. De alapján véve él-e, hal-e? Mondta: rövid lesz az időm és én visszatérek. Ő várt-várt. Hatszor fordult meg azóta a föld. Tavasz mult, nyár mult . . . év telt, Paálról semmi ujság. Vajjon gondolt-e rá? Ápolta szivében a vonzalmat Ádám iránt, nem jött. Huszonkettedik évét járta akkor és félt a hajadonságtól. Az emberek szájától, mely pedig ott vág, hol legérzékenyebb a fájás. És nőül ment a sok évődés közepette. Súlyomy Abához. A megyeszerte híres Súlyomy-familia legifjabb sarjához. Boldog-e, nem e, ő maga

sem tudja. De részes lehetne minden örömben.

Igy fél álomban mindenre neszel Mosolyog a lelke, ha eszébe téved Ádámmal együtt töltött pásztor órák emléke és köny szalad szemébe, ha mennyasszonyságára gondol. Ezek az idők! A félelem és bánatai. Retteget, Paál még mindig viszatérhet. Aztán az oltár előtt uszájában megbotlott. Rossz omen, — mondogatták. De ismerős arcokkal találkozott. Üdvözölték, mosolyogtak feléje. Rosszul sikerült biztatás volt, semmi egyébb. Érezte: még mindig szereti Ádámot. Az arcz, a szemek, a mosolya és beszéde ott ugrált előtte. Mikor kijöttek a templomból, imbolygott a lépte. Férje karjára támaszkodott. Várta mikor ugrik elébe Paál.

De elmúlt a nászév minden ilyen eseménytől menten. Aztán belejöttek a hétköznapi életbe és Éva kevesebbet gondolt Ádámmra. Néha ázonba tulsokat. A nyáron volt két-esztendeje. De a gólya még egyszer sem kopogtatott. Pedig nagyon szereti a gyermekeket. Sétaközben akármelyik paraszt gyereket megsimogatta. És kérdezte tőle: hány éves, mi a neve, ki az apja, anyja. Ilyenkor valami űrt érzett a szívében. Éppen mint most. Még anyának sem érezheti magát! . . . Bolond kis köny szaladt szemébe. Ahogy száritja lecsuszik kezén a hálórékli. Olyan fehér a teste

mint a patyolat, vagy akár a nyoszóján a csipkék. Már meg sem ijed. Hetek óta látja, érzi' mint fogy, mint szárad. Ma karácsony napján némi szent rezignáció ült lelkébe. Nap közben imádkozott és sokat énekelt. A Máriáról szóló szépséges éneket és azt a másik Máriát hogy:

Dicsőség a magasságban az Istennek . . .

Nagy megkönyebbülést szerzett magának. Deltájban egy rég nem látott barátnője, kereste fel. Az Etus. Együtt jártak az inánczi zárdában és egy faluban laktak. Előhozták a leánykori idők szcénáit és ő, Éva, mosolyogni tudott. Aztán férje is mokázott egy kissé. Az ő mennyasszonysága alatti tréfákat elevenítette fel. Akkor nagy erőt érzett magában, hogy leküzdí a betegséget. De most, most, ebben a magányban gyengének érzi testét; minden izében remeg. Es Paál is úgy tűnt fel, mintegy csuf jelenés. Künn a havas utcán ritka a nesz. Ezen az estén megszűnik a zaj, a csuf embergyűlés. Szeretet ül a szívekbe, a testvériség érzete. Csenedesedik és reggelig kihál az ármánykodás. Súlyomyt maga küldte — a klubba. Ha a családi boldogság teljes harmóniáját nem élvezheti: kárpótolja barátainak szeretete. Hat óra körül megjön ígérte. Így gondolkozhat szabadon. Tudja: megcsalja a férjét gondolatban, de érzi nincs erője kreálni

a boldogságot. Bűn, véték ez, de az ő gondolatának summája Paál. Az a Paál, kihez perfid volt, aki számára meghalt s kit im újra hozzá fűz valami . . . De hiszen szereti férjét. Jó ember, kedves és rajong nejeért. Tiszteli, becsüli és szereti, mint csak testvér szerethet. Igen igen töpreng. és ez bökkenő. Szereti. De szerelem-e az? Ádám nincs itt, évek multak hogy távol van, miért foglalkozik vele mégis? Mégis? Itt van a misztikum. Belétemeti arcát a vankosba: nedves a könnyűl a szeme. Ez a pont az, amellyel leginkább tisztában van. De fél reá gondolni. Az a szegény ember, a férje, eddig alig gyanított valamit. Hitte: szereti Éva őt és hogy csak ennek kifolyása a házasságuk. Miért győződtené meg az ellenkezőjéről? Hisz a nő olykor erősebb, mint a férfi. És a nő végzete nem a férfi-e? A férfiak között vajmi kevés a külömség. Akár Paál, akár Aba. És Aba már férje! Így, így, Ezt szereti, ezt; Abát férjét. Ő fogja a sirjába az első göröngyöt hajtani, nem a másik, az Ádám. Azért neki csak Abát szabad szeretni.

Ilyeténként gondolkodik. Zavaros a feje s alig lélegzik. Ergó: Paált végleg kiveri a fejéből. Nem gondol reá többet soha. A nagy is közbe- közbe tévedt eszébe. De ma, ma, szent nyugalom napján, újból kísértet annak alakja. S a rémlátomány egész lelke

békéjét feldulta. De hát Istenem, bűn-e, ha szeret? Egy nő, egy gyöngé nő, kit érzései dominálnak. Lázasan liheg a keble. A kályhában duruzsol a tűz. Olykor köhögő hang közbe elfolytott sóhaj szalad ki ajkai közül. Egyformán bűnös; ha szeret, ha nem szeret. Foglódik a patyolatos dunnák között, futni tudna. Ez a kietlen szoba rémes. Undok faunok ugrálnak körötte a függöny mögül félmeztelen ámorok dévajkodnak. Aztán a kis óra ver. Egyet zörren, egy madárforma ugrik elő. És emelt hangon szól: kakuk, kakuk: . . . Magára rántja a suhogó, selyem takarót. Erzi: már zavaros a feje. És könnyörtelenül, nyitott szemekkel bámul rá Paál Ádám:

— Jó estét, nagyságos asszonyom. !—
hansulyozza. Sólóyomy Aba, a férje folytatá:

— Im édes, Paál Ádám barátom. Ma érkezett Hamburgból. Ifjúkori pajtások vagyunk. Bejárta a világot, tanulmányozta az életet, kereste a boldogságot. Tudákos ember nagy tapasztalatu, jó, kedves, szereti a feleségét.

— Feleségét? . . . a feleségét . . .

Éva asszony fájdalmasan mosolygott. És a kezét nyujtá erőtlenül . . .

A ráejtett csók égette az ujját . . . „Szereti a feleségét.“ Átfutja mindenét valami érzés. A szívét szorítja. Bádgyadt halk hangon modja; Énekeljü k. Elhaló fény vibrál szemében, a

lemondás lohadó tüze, Remeg, inog minden porczikája.

Harmonikussan hangzik fel a kórus éneke:

— Glória in excelsis Deo! . . .

A Paál hangját halja szüntelen. Erős basszus hang, mély csengő, mint az olasz barcaróle. Nem tud betelni az énekkel. Ujra és újra csendül az aria ekhósan és félig lehunyt szemekkel hanyatlik hátra: Gyenge mosoly ül ajkára, halavány szederjes szín arcára

Ah, mi a boldogság! . . .

És Ádám énekelt:

— Glória . . .

Mily gyönyörű így meghalni, Paál mellett.

És fényben ég az Éva képe. És érezte, az ő hallotti éneke a karácsonyi ének.

